

РОСІЯ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ЗАГРОЗИ У ЄВРОПІ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК ОЗБРОЄНОЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

I. Російська повномасштабна агресія проти України як фактор дестабілізації в Європі: передумови.

Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України, а також ціла війна, яка розпочалася з анексії Криму та частини Донбасу в 2014 році, явно негативно вплинули на безпекову ситуацію на всьому Європейському континенті. У якійсь мірі це стосується передусім України, яка є безпосередньою ціллю агресії, але також цей вплив помітний в інших країнах, передусім у регіоні Центрально-Східної Європи. Хоча такі країни, як Польща, Румунія чи країни Балтії, не є безпосередньо ціллю російського вторгнення, ці країни і суспільства відчувають зниження рівня безпеки: як через загрозу військових дій Росії в Україні (інциденти порушення їхнього повітряного простору дронами і ракетами, випадки падіння частин ракет на території зазначених країн тощо), так і через гібридні дії Росії та її союзників, головним чином Білорусії (переважно йдеться про порушення кордону і нелегальний наплив мігрантів із третіх країн, навмисно спрямованих через кордони Білорусії).

Війна, що триває, окрім тих проблем, які зараз створює для України та інших сусідніх країн, спричиняє низку негативних наслідків і для самої Російської Федерації. Хоча може здаватися, що це проблема самої Росії, її влади і громадян, але слід враховувати, що ці негативні явища впливають не тільки на саму РФ, а й на інші країни. Одним із таких явищ є лавиноподібний ріст злочинності в самій Російській Федерації – і йдеться тут про надзвичайно жорстоку злочинність, яка зводиться до частішого вчинення найтяжчих злочинів громадянами Російської Федерації, які раніше брали участь у військових діях в Україні. Причин для цього багато: передусім надзвичайна жорстокість всередині російських збройних сил, де переважно стосунки між військовими базуються на насильстві, а також травматичний досвід учасників бойових дій і відсутність системи психологічної допомоги особам, які постраждали через участь у війні (через ПТСР та подібні синдроми, що є наслідками травматичного досвіду). Врешті, слід пам'ятати, що частина мобілізованих до російської армії є тюремними в'язнями, часто засудженими за найтяжчі злочини, яким дають свободу в обмін на згоду воювати.

Такий стан справ у поєднанні з тим, що можна назвати традиційною російською системою гноблення, є причиною того, що в Російській Федерації стає все більше випадків злочинів, скоєних колишніми солдатами. Це стосується як злочинів загального характеру (крадіжки, пограбування, побиття), так і найтяж-

чих злочинів (вбивства тощо). Водночас такі люди є очевидним ресурсом для організованих злочинних угруповань, зокрема таких, що діють на міжнародному рівні.

II. Загроза розвитку організованої злочинності в європейських країнах через російську агресію проти України.

Загроза організованої злочинності, яка походить з Росії, не є чимось новим ані в Польщі, ані в більшості країн Центрально-Східної Європи. Період після розпаду СРСР, головним чином 1990-ті, та початок 2000-х, минув у боротьбі польських державних структур з організованою злочинністю. Банди та мафії, які займалися здирицтвом, торгівлею алкоголем і наркотиками, а також корупцією становили тоді дуже серйозну загрозу для внутрішньої стабільності в Польщі. Для боротьби з ними, серед іншого, створили Центральне слідче управління поліції, яке стало головним органом для боротьби проти цього виду злочинності. Ще у 2002 і 2003 роках відбувалися дуже жорстокі сутички між поліцейськими та членами банд, серед яких часто були громадяни Російської Федерації – досить згадати випадок у Магдаленці, під Варшавою, де в березні 2003 року фактично дійшло до бою між злочинцями (один із них був громадянином РФ) і поліцією з антитерористичного підрозділу: через невдалу спробу штурму будівлі та затримання двох злочинців, двоє поліцейських загинули і близько десятка отримали поранення. У свою чергу обидва бандити загинули під час перестрілки з поліцією. Інцидент у Магдаленці фактично нагадував не затримання злочинців, а бойове зіткнення під час війни з застосуванням саморобних вибухових пристроїв, кулеметів і автоматичної зброї, гранат тощо.

Останнім великим і жорстоким злочинним угрупованням, яке знищила польська поліція, була так звана Група з Мокотова, всередині якої діяли члени колишньої так званої Прушківської мафії. Кінець її діяльності припав приблизно на 2008 рік. Відтоді проблема організованої злочинності у Польщі обмежується радше діяльністю відносно невеликих груп, які займаються торгівлею наркотиками (щонайбільше на регіональному рівні), з оперттям переважно на кола футбольних псевдо хуліганів. Іншою сферою діяльності організованих злочинних груп є економічні злочини, які переважно полягають в ухиленні від сплати податків і схожих практиках. Однак жодна з цих поточних проблем у сфері організованих злочинних угруповань не породжує загрози для стабільності держави чи серйозних інцидентів збройного чи схожого до нього характеру.

Варто зазначити, що після 2015 року в Польщі з'явилася значна кількість іноземців, значно більша, ніж два десятиліття до цього. Йдеться передусім про громадян України (близько 1,5 млн) і Білорусії (не менше 0,5 млн), а також В'єтнаму і кількох інших країн Азії (по кількадесят чи кількাসот тисяч). Це не призвело до значного зростання злочинності: а якщо вже й так, то це, як правило, незначні правопорушення та злочини з низьким ступенем суспільної шкоди (ДТП, керування транспортними засобами в стані алкогольного сп'яніння, керування авто без необхідних документів тощо). Певним видимим винятком є злочини, вчинені громадянами Грузії, де можна вказати на випадки спроб ство-

рення організованих структур чи принаймні сліди їх діяльності. Однак наразі це поодинокі випадки.

Ця ситуація може кардинально змінитися після завершення повномасштабної російської агресії проти України. Значна кількість російських солдатів практично з дня в день буде демобілізована, без будь-яких життєвих перспектив, у неефективній вузії відношеннях країні, яка з огляду на складну економічну ситуацію, що погіршується, не зможе забезпечити їх елементарними соціальними благами. Таким чином, вони стануть очевидним ресурсом для злочинних угруповань, оскільки мають навички, набуті на війні, а також ряд індивідуальних і колективних проблем, згаданих вище. Вже це саме по собі може призвести до швидкого розвитку загрози організованих злочинних груп.

Але на цьому все не закінчується: слід пам'ятати, що такі групи були, є і будуть інструментом російських спецслужб. Російська політика щодо сусідніх країн не зміниться: з точки зору Москви, будь-яке ослаблення і хаос у сусідніх країнах, особливо в країнах НАТО та ЄС, є і буде вигідним з точки зору інтересів РФ. Тому слід очікувати від Росії та її спецслужб ряду дій, спрямованих на використання вітчизняних злочинних угруповань для дестабілізації ситуації в європейських країнах: не лише в країнах колишнього СРСР чи Центрально-Східної Європи, а й далі на захід. Це стосується як «імпорту» злочинних угруповань та їх членів за межі Росії, так і підтримку незаконної діяльності, такої як неконтрольована міграція, незаконна торгівля зброєю, боеприпасами та вибухівкою, наркотиками, а також підтримка терористичних угруповань, зокрема ісламістських, що є дуже серйозною проблемою для таких країн, як Німеччина чи Франція.

Слід очікувати, що російська сторона захоче звинуватити Україну у значній частині такої діяльності, що відповідатиме довгостроковій методології та цілям російського апарату дезінформації та пропаганди.

III. Заходи та дії, яких необхідно вжити щодо загроз.

Ключовим питанням є відповідна підготовка західних країн до таких дій з російського боку, які неодмінно відбудуться і включатимуть активність, розраховану на триваліший період часу, що вимірюється щонайменше роками.

Важливим елементом цих заходів є недопущення запідозрених у неправній діяльності громадян Російської Федерації на території європейських країн. Це означає, що необхідно посилити роботу прикордонних служб не лише в країнах, які межують з Росією, а фактично в усьому Європейському Союзі, оскільки, як відомо, Шенгенська система дає змогу безперешкодно пересуватися по цій території. Також необхідно посилити охорону кордону там, де існує можливість контрабанди зброї, боеприпасів, наркотиків чи людей (особливо це стосується так званого зеленого кордону, тобто територій поза межами урбанізованих ділянок, що дає теоретичну змогу таємного перетину кордону). Це накладає додаткові зобов'язання на такі країни, як Польща, яка межує з Росією та Білорусією (станом на 2021 рік, ситуація на польсько-білоруському кордоні залишається нестабільною), і Україна, яка може зіткнутися зі схожими пробле-

мами на кордоні з Білорусією. Прагнення України приєднатися до ЄС, а згодом і до Шенгенської зони, також створюватиме для неї додаткові зобов'язання щодо забезпечення контролю на своєму кордоні: їх виконання буде необхідною умовою для успішного завершення переговорів про вступ, подібно до того, як це було у випадку з Польщею та іншими країнами, які раніше приєдналися до ЄС.

Ще одним важливим елементом є посилення служб, відповідальних за внутрішню безпеку: головним чином поліції, а також інших формувань, які відповідальні за боротьбу з економічними злочинами (у випадку Польщі такі повноваження має Агентство внутрішньої безпеки і Центральне антикорупційне бюро). Іншим важливим аспектом є також удосконалення міжнародної співпраці у сфері обміну інформацією про пересування людей і осіб, які можуть становити потенційну загрозу. Це стосується як співпраці в рамках Європейського Союзу, так і між країнами ЄС та Україною.

Даріуш МАТЕРНЯК. Росія після війни: загрози у Європі через розвиток озброєної організованої злочинності

Стаття стосується питання загроз, які організована злочинність із Росії становитиме для країн Центрально-Східної Європи, особливо Польщі, після припинення російської агресії проти України. Це питання зараз стає все більш актуальним у зв'язку з тим, що представники США і РФ почали мирні переговори, що може свідчити про наближення кінця війни. Висвітлено причини та умови цієї загрози, що випливає з міжнародної та внутрішньої ситуації в Росії. Об'єктивно дивлячись на ці явища, незалежно від підходу до самої російсько-української війни, вони означають, що ризики в міжнародному та внутрішньому вимірі для європейських країн, особливо країн Центрально-Східної Європи, стають дедалі серйознішими. Він також висвітлює поточну ситуацію та польський досвід у боротьбі з організованою злочинністю, яка походить із Росії, а також загрози, які є результатом агресивної політики Російської Федерації. Останні досі присутні в каталозі загроз безпеці країн, розташованих у Європі, але нинішня воєнна ситуація та її наслідки можуть сприяти їх розмноженню і дуже швидкими темпами. У статті також обговорюються можливі дії, які необхідно вжити для зменшення ризиків, пов'язаних з експансією російської організованої злочинності, як усередині країни, так і на рівні міжнародного співробітництва країн, для яких обговорювана ситуація є і буде серйозним викликом стабільності та безпеці. Ці заходи мають здійснюватися протягом тривалого періоду часу, принаймні кількох років, щоб усунути негативний вплив обговорюваних явищ.

Ключові слова: Росія, Україна, Польща, Війна, Організована злочинність, Гібридна загроза

Dariusz MATERNYAK. Russia after the war: threats in Europe due to the development of armed organized crime

The article concerns the issue of threats that organized crime originating in Russia will pose to the countries of Central and Eastern Europe, especially Poland, after the end of the Russian aggression against Ukraine. This issue is currently becoming increasingly important due to the fact that representatives of the USA and the Russian Federation have started peace talks, which may indicate the approaching end of the war. It presents the causes and conditions

of this threat resulting from the international and internal situation in Russia. They mean that, looking at these phenomena objectively, regardless of the approach to the Russian-Ukrainian war itself, the risks in the international and internal dimension for European countries, especially the countries of Central and Eastern Europe, are becoming increasingly serious. It also indicates the current situation and Polish experiences related to the fight against organized crime originating in Russia, as well as the threats resulting from the aggressive policy of the Russian Federation. The latter are still present in the catalogue of threats to the security of countries located in Europe, but the current war situation and its consequences may contribute to their multiplication and at a very rapid pace. The article also discusses possible actions that should be taken to reduce the risks associated with the expansion of Russian organized crime, both internally and at the level of international cooperation of countries for which the discussed situation is and will be a serious challenge to stability and security. These actions should be implemented over a long period of time, at least several years, in order to reduce the negative impact of the discussed problem.

Keywords: Russia, Ukraine, Poland, war, organized crime, hybrid threats.